

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. marca 1881.

Obseg: Še enkrat „30 milijonov!“ — Očedimo senožeti mahú! — Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini. — Reana luxurians. — Gospodarske novice. — Koliko koristi dober, koliko škoduje slab kovač. — Pojasnilo o neki točki moje terminologije. — Nekaj o nihilizmu. — Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi. — Noč. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Še enkrat „30 milijonov!“**

Vesela novica davkoplačevalcem

na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in Primorskem.

Vredno se nam zdi, da to novico danes našemu listu na prvo mesto postavimo, ker prav veliko k temu, da južna železnica odslej 10 let naprej bode morala dohodnega davka nad 3 milijone gold. vsako leto plačevati deželni zakladom tistih dežel, po katerih se vozi, se je zahvaliti neumorni agitaciji kmetijskega časnika proti vodstvu južne železnice, ki se je na vso moč napenjalo, da bi — vkljub pogodbi — še dalje dohodnega davka (Einkommensteuer) oproščeno ostalo.

In ta kmetijski časnik je „Wiener landwirth. Zeitung“, njen zaslužni vrednik pa je gospod Hugo Hitschmann.

Bralci naši vedó, da po tem časniku so tudi „Novice“ večkrat prinašale poročila o tej zadevi in v 12. listu priobčile članek pod naslovom: „30 milijonov“.

Za iskreno in srčno prizadevanje omenjenega kmetijskega časnika je koroška družba kmetijska njenega vrednika gosp. Hitschmanna v svojem občnem zboru 16. dne t. m. „v pripoznanje pospeševanja kmetijskih interesov“ za častnega uda si izvolila, kajti deželi koroški in mestu Celovcu bode od dohodnega davka, ki ga bode plačevala južna železnica za tisti del zemlje, po katerem se železnica na Koroškem vozi, pripadalo leto in dan blizo 50.000 gold.

Ko je to veselo novico dr. Bleiweis bral v navedenem časniku, se je vsedel in pisal gospod vredniku: ali ne vé, koliko bi od onih 3 milijonov pripadlo kranjski deželi in Ljubljani, temu vprašanju pa tudi dostavil toplo zahvalo za njegovo iskreno prizadevanje o oni zadevi. S pismom od 28. marca je gosp. vrednik Hitschmann prijazno odgovoril dr. Bleiweisu tako-le:

„Srčna hvala Vam za Vaše prijazno čestitanje o doseženem veselem vspehu, zadevajočem južno železnico. Na Koroškem na poti od Marburga do Franzensfeste pripade južni železnici 260 kilometrov svetá, za katerega dobí Koroška blizo 50.000 gold. deleža vsako leto od dohodnega davka. Da tudi kranjska dežela

prejme svoj delež, ni dvombe, kajti ravnokar mi je od prijateljske strani iz Štajerske došlo poročilo, da Štajarska dobí vsako leto 90.000 gold. Tudi za Tirolsko deželo je dotični znesek uže preračunan in tako se bode proračunal tudi za Kranjsko.“

Taka plačila južne železnice skozi 10 let bodo deželam, po katerih gre, velika dobrota zato, ker bodo dotične občine toliko manj imele v deželni zaklad plačevati, kolikor od železniškega davka pripade njim. Zato živio gosp. Hitschmann, da ni prenehal dregati in dregati v to, da se ni železnica oprostila pravičnega davka na škodo deželam, po katerih bogat zaslužek ima. Nadejamo se, da kranjski deželi po dolgosti poti brž ko ne tudi pripade vsaj kakih 90.000 gold.

Očedimo senožeti mahú!

Mah zatira razvoj žlahnih trav; on zabranuje, da skozi njega ne morejo prodirati rastlinice, posejano travno seme pa ne more kaliti, ker zrnice ne pride v zemljo. Zato tudi nič ne izdá, če posejemo senenega drobú ali tudi travnega semena po senožeti preraščeni z mahom.

Prvo delo je toraj mah iztrebiti, ako uže pred zimo ne preorjemo senožeti. A o tem sem uže v „Novicah“ podal potrebni poduk, danes želim le spodbujati gospodarje, da sedaj, ko je ravno pravi čas za to delo, ali z železnimi grabljami ali pa s travnišno Albanovo brano pregrabimo senožeti ter jih tako očedimo škodljivega mahú.

Na prvi pogled dozdeva se senožet razmesarjena, in slehernemu umnemu gospodarstvu nasprotni sosed bo še celó zasmehoval tako delo; pa ko pride kres in čas za košnjo, smejal se bo marljivi gospodar, ki je senožet oprostil mahú, kajti ne le nakosil bo več, temuč tudi dokaj boljšega sená; to pa menda vsakdo vé, da ni vse eno, ali poklada živini kisló ali sladko senó.

To niso teoretične sanjarije kmetijskih strokovnjakov, ampak po skušnjah jasno dokazano delo zboljšave. In vendar je malo gospodarjev, ki bi svoje senožeti pridno oskrbovali in mah z njih iztrebljevali! Zato kot zvest prijatelj našim kmetovalcem ne morem zatreti želje, da spodbujam gospodarje k temu opraviću, ne zmené se, ali komu dopadajo ali ne dopadajo taki spisi v naših cenjenih „Novicah“.*)

*) Če pri tem izreku mislite na „Slovenca“, oprostimo mu, vsaj ne vé, da, ko ne bi kmetovalci se podučevali po možéh temeljitega znanstva in skušnjah strakovnjakov, bi mi na na-

Da bolje pojasnim vspeh iztrebljenja mahú, naj navajam sledečo praktično skušnjo: Enako velik kos senožeti nepregrabljen, torej z mahom preraščen, dal je 377 kilo sena, — drugi poleg tega, torej iste lege, iste zemlje in trate, pa pregrabljen in sitnega mahú oproščen dal je 770 kilo sená. Kolik razloček pridelka za majhen trud!

Da primerna gnojitev z gnojnico, v katero pomešamo tudi pepela, jako pospešuje travno rašč, nam kažejo sledeče številke: Prvi kos senožeti nepognojen in nepregrabljen dal je 377 kilo sena, — sosedni kos sicer nepregrabljen, pa z gnojnico in pepelom pognojen dal je 833 kilo sená, in še drug sosedni kos, pregrabljen in pognojen, dal je 1563 kilo finega sladkega sena, ki je gotovo za polovico več redilnosti bilo od onega sena, pridelanega na prvem nepregrabljenem in nepognojenem kosu.

Jaz sleherno spomlad do sto goldinarjev potrosim za gnojnico in pepel in bom vedno iz srca rad te stroške za naše šolske senožeti izdaval, ker vem, da noben denar v gospodarstvu se mi ne povrne s tako bogatimi obresti kakor prav oni za zboljšavo senožeti.

Gospodarji! še je zdaj čas za to očitno zboljšavo z mahom poraščenih travnikov. Poskusite, in skušnja Vas bo učila, da ste prav storili.

Prof. Povše.

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

Kdor je kdaj po Trnovsko-Uremski dolini potoval, ali se celó tukaj dalj časa bavil in ima za agrarne razmere svojih sodeželanov pazljivo oko, opazil je brez vsega truda, da je v tej dolini, posebno poleg vode Reke, ki teče skozi veliko teritorija — več ali manj močvirnatega, katerega tukajšnji ljudje navadno mlake imenujejo.

Na vseh teh mlakah prideluje se leto za letom po več tisoč kvintalov (novih centov) kisle konjske krme, katera posestnikom vselej še gotovih stroškov ne povračuje, ker se vsa po senenih prekupcih, domačih in tujih, doma dobri kup in ceno pokupi, ter v Trst ali pa Reko v daljni prodaj izvozi. Ravno nekaj takega ko v Trnovsko-Uremski dolini opazuje se tudi na Pivki in v Vipavski dolini, o čemur pa daljno opisovanje prepriščam spretnejšim peresom dotičnih krajev; le sem in tje bodem tudi o tem kaj rekel.

Kolika škoda zavoljo tega je tukaj gledé domače živino-, osobito govedoreje, katera je in bode ne le v tukajšnji dolini, nego v celem Postojnskem okraji posebno v prihodnje, ko se bode ta glavna stroka kmetijstva vsled znane postave gotoveje rentovala! Ravno umna živinoreja je glavna podpora, glavni steber in duša kmetijstva osobito po krajih Postojnskemu okraju enakih. — Kolikor bolj se bode umna živinoreja, posebno v Trnovsko-Uremski dolini pomnožila in kultivirala, toliko bolj bode tudi sedanje grozno uboštvo se umikalo in izginjevalo!

Drevo brez korenin, truplo brez duše, a kmet pa brez živine so trije fizično mrtvi predmeti, med katerimi je pa zadnji še na najslabejem, ker je poleg svojega živega telesa za svoj mu odločeni posel vendar le mrtev — se sicer giblje in maje, a pri vsem tem nikamor ne more. — Tak kmet podoben je nesrečnežu,

predek kmetijstva čakati morali do sodnega dne. Ko bi priprosti kmet vrtil koló kmetijskega napredka, povrnili bi se nam zopet oni časi nevernih kmetijskih Tomažev, ko so briči morali naše kmete priganjati, da so zdaj nam toliko potrebni krompir sadili, družbe kmetijske pa premije dajale takim, ki so ga proste volje sadili! Vred.

ki je v temni noči pravo pot zgrešil in v močvirno blato zašel, iz katerega se pa nikdar več ne reši, ker bolj ko si iz njega pomaga, bolj va-nj leze in se slednjič popolnoma za — vselej pogrezne.

Taka godí se kmetom zemljiščinim posestnikom, kateri nimajo ali nobene, ali pa premalo živine napram svojim posestvom. Ob takih slučajih in prilikah najpogosteje boben, a potem pa kant poje, kar se pa nasprotno v krajih, kjer je živinoreja dobro zastopana in razširjena, le redko kdaj prigodi. Nevednost je v vsakem stanu za človeka najbolj draga reč, katera ga pripravi v obup, zapravljanje in pujančevanje. Kmet, kateri ima obilno živine, a po slabem gospodarstvu in lahkomišljenem zapravljanji na boben pride, je vsaj takrat vesel, kedar ga ima pod kapo; oni revež brez živine pa pri vsi svoji varčnosti in marljivosti se svojo družinico vred od dne do dne veči glad, pomanjkanje in bede prenašati mora; denara ni iz česa vzeti, živeža ne kje pridelovati, ker je zemlja vsa opustošena vsled negnojenja, davki zaostajajo, tudi se sem in tje še kak dolg na opustošeno zemljišče napravi — in tak ubožec je potem kot sam svoj lastni gospodar za — vselej pokopan. Da se take žalostne prikazni osobito v Trnovsko-Uremski dolini, dalje pa tudi v celem Postojnskem okraji po moči odvrnejo, treba bode sploh več goveje živine tod rediti in živinorejo na boljšo stopnjo povzdigniti. Da se bode pa to tudi izvesti moglo, moralo bode se v prihodnje tukaj več krme — dobrega sena, otave in detelje za govejo živino pridelovati. Kako pa to, porече eden ali drugi, ker imamo malo travnikov, na katerih se sladka mrva prideluje? Z odgovorom ne odlašam.

Doseže se na dva načina, in ta sta:

- vsak posestnik naj poseje na svoje bolj oddaljene njive deteljno in drugih sladkih trav seme — travulje, moharja, lisičjega repa in drugih;
- naj se močvirnati travniki osušé ali razvodijo, ter v travnike, katerih produkt bode sladko senó, spremené.

(Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Reana luxurians.

O tej za naše kraje novi rastlini je c. kr. kmetijska družba od spoštovanega gospoda iz Istre dobila sledeči dopis: Seme, katero mi je blagovolilo poslati sl. društvo, sem sadil 7. aprila 1880. leta na prostor malo gnojen, pa 1½ čevlja globoko prekopan. Dve rastlini ste pognali 24. aprila, 30. drugi dve, 3. maja ena, 5. še ena in 17. sedma in zadnja. Vse so lepo rastle, po ½ m. saksebi. 6. dne junija sem zapazil na starejših steblih po sedem peres, izpod dolenjih peres pa tudi vršiče. Sredi meseca septembra sem porezal en grm reane, kateri je imel dvajset stebel visokih en meter in pol, tedaj kakor najlepša turšica, kateri je bilo tudi perje v vsem podobno. Palica je bila mehka in sočna, kakor ona od mlade koruze, če ne še bolj, a rezala se je kakor pesa. Krave in kunci so jo prav radi jedli, ne pustivši nobenih zjedkov. Iz ostalih kocljev je pahnilo v par dnevih mnogo perja, katero sem uže čez 14 dni porezal. Vse grme sem porezal 25. oktobra. Stebla so merila po 2-3 m. in mehka so bila, kakor ona od 14. septembra; semena pa niso naredila; še cvetja niso imela. — Prav rad bi skušal Reano še naprej, pa tudi še kako drugo rastlino, od katere se je nadejati kak poboljšek za našega ubozega isterskega kmeta, ki je žalibog brez pouka in brez vsega dobrega zgleda. Slavno društvo si bo pridobilo visoke in večne zasluge za državo in za nas zapuščene isterske Slovence, mr-